

GENDER TENGLIK VA JAMIYATDA XOTIN-QIZLARNING O‘RNI HAQIDA

Ikramova Feruza Xayrullayevna

Toshkent Davlat Transport Universiteti Avtomobil yo`llarini
qidiruv va loyihalash kafedrası dotsenti

Sanjarova Marjona Sanjar qizi

Toshkent Davlat Transport Universiteti YMSH-6 guruhi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ayollarning jamiyatdagi o‘rni, ayol tadbirkorlarga imkoniyatlarning kengaytirilishi, ayollar va erkaklar huquqlari tengligini ta‘minlash masalalari, xotin-qizlarga zarur shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish, davlatimizning bu masalani qo‘llab-quvvatlashi borasidagi mavjud qonunlari va boshqa me‘yoriy hujjatlari tahlili qisqacha bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: ayol salomatligi, jamiyat mustahkamligi, Gender tenglik, ayollar tadbirkorligi, ayollarning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi roli.

Abstract: In this article, the role of women in society, the expansion of opportunities for female entrepreneurs, the issues of ensuring equal rights of women and men, creating the necessary conditions and opportunities for women, the existing laws of our country in support of this issue and other normative The analysis of the documents is briefly described.

Keywords: women's health, community stability, gender equality, women's entrepreneurship, women's role in social and political life.

Ayollari sog‘lom elning farzandlari barkamol, kelajagi nurafshondir. Bu borada O‘zbekistonlik xotin-qizlarga, aziz va muxtarama onajonlarimiz, munis opa-singillarimizga havas qilsa arziydi. Bugun yurtimizda qaysi sohani olib ko‘rmang, o‘z o‘rnini topayotgan ayollar safi kengaymoqda. Aslida ayolning jamiyatda o‘z o‘rnini topishi - uning hayotdan mazmun va quvonch topib yashayotganidan dalolatdir. Mamlakatimizda xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, salomatligini mustahkamlash, bir so‘z bilan aytganda, ularga munosib shart-sharoitlar yaratish borasida amalga oshirilgan keng ko‘lamli ishlar samarasini bugun har jihatdan sog‘lom va etuk farzandlarimiz timsolida hayotning o‘zi ko‘rsatib turibdi. Zero, ayol salomatligi – oila sog‘lomligi, jamiyat mustahkamligi, mamlakat barqarorligidir.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 2015 yilning sentyabrda Barqaror rivojlanish bo'yicha o'tkazilgan sammitida qabul qilingan 70-son rezolyusiyasiga muvofiq, shuningdek, 2030 yilgacha bo'lgan davrda BMT Global kun tartibining Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi "2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" qaror qabul qildi. SHu bilan birga, O'zbekiston Barqaror rivojlanishning Beshinchi maqsadini amalga oshirish doirasida "Gender tenglikni ta'minlash hamda barcha xotin-qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish"ga oid bir nechta vazifani ishlab chiqdi. Beshinchi maqsadning vazifalariga (Gender tenglik) muvofiq, 2030 yilga kelib barcha xotin-qizlarga nisbatan kamsitishlarning har qanday shakliga barham berish, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotda qarorlar qabul qilishning barcha darajalarida ayollarning to'liq va samarali ishtirokini va etakchilik qilish uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash zarur. Bundan tashqari, ushbu maqsad davlatning turli darajalarida Davlat dasturlarini qabul qilish jarayonida gender tenglik tamoyillarini joriy qilishni o'z ichiga oladi.

So'nggi yillarda gender tenglikni ta'minlash, ayollarning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi rolini oshirish bo'yicha ishlar bir necha yo'nalishlarda olib borilmoqda:

- ayollar huquqlari to'g'risidagi qonun hujjatlarini takomillashtirish;
- ayollarni himoya qilishning institutsional asoslarini takomillashtirish;
- aholining gender tenglik va ayollar huquqlari to'g'risida xabardorligini oshirish;

• huquqni qo'llash amaliyotida ularga rioya etilishini ta'minlash uchun mas'ul mansabdor shaxslarni tegishli huquqiy me'yorlar asosida o'qitish.

O'zbekistonda bir qator qonun hujjatlari, jumladan, Prezidentning xotin-qizlar huquqlarini ta'minlash, xususan, gender tengligi va ayollarni zo'ravonlik va zulmdan himoya qilish, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish maqomini kuchaytirish to'g'risidagi farmon va qarorlari qabul qilindi. Gender tengligini joriy qilish nuqtai nazaridan ta'limdagi ijobiy siljishlarni alohida ta'kidlash kerak. Odatda biz ayolni avvalambor ona, oila qo'rg'onining qo'riqchisi sifatida hurmat qilamiz. Bu, shubhasiz, to'g'ri. Ammo bugun har bir ayol oddiy kuzatuvchi emas, balki mamlakatda amalga oshirilayotgan demokratik o'zgarishlarning faol va tashabbuskor ishtirokchisi ham bo'lishi kerak".

Mazkur sohadagi qonunchilik choralariga to'xtaladigan bo'lsak, O'zbekistonda xotin-qizlar huquqlarini ta'minlash va himoya qilishning huquqiy asoslarini yanada

takomillashtirish maqsadida 2019 yil sentyabr oyida “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi hamda “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonunlar qabul qilindi.

Gender tenglik bo‘yicha institutsional choralarga kelsak, ayni paytda O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati tarkibida ayollar huquqlarini ta‘minlash va kamsitishning har qanday shakliga barham berish bo‘yicha milliy qonunchilikda xalqaro standartlarni uyg‘unlashtirish bilan shug‘ullanuvchi yangi Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo‘mitasi tashkil qilingan. Bundan tashqari, mehnatga oid huquqlarning kafolatlari va qo‘llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish, uydagi zo‘ravonlik qurbonlariga yordam berish maqsadida zo‘rlik ishlatishdan jabr ko‘rgan shaxslarni rehabilitatsiya qilish va moslashtirish hamda o‘z joniga qasd qilishning oldini olish respublika markazi va Xotin-qizlar tadbirkorligi markazi, Hukumat huzuridagi “Oila” ilmiy-amaliy tadqiqot markazi kabi yangi tuzilmalar tashkil topdi. Mazkur yangi tashkil etilgan barcha institutsional mexanizmlar O‘zbekiston Xotin-qizlar qo‘mitasi bilan birgalikda BMT Konvensiyasiga muvofiq ayollar huquqlari, gender tengligi va xotin-qizlarga nisbatan kamsitishlarga barham berishning yagona yaxlit mexanizmiga aylanishi masalaning muhim tomonidir.

Ta‘kidlash joiz, qabul qilingan normativ-me‘yoriy hujjatlar va amaliy chora-tadbirlar O‘zbekistonning gender siyosati sohasidagi muhim qadamidir va u qonunchilik hamda amaliyotning xalqaro me‘yor va standartlariga to‘liq mos keladi, shu bilan birga, ularning bir qismi BMTning inson huquqlari bo‘yicha idoralari tavsiyalariga asoslangan.

Ayniqsa, “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonunning qabul qilinishi muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu Qonun ko‘p yillik muhokamalardan so‘ng qabul qilindi. Qonun oiladagi zo‘ravonlik qurbonlariga yordam berish, ularga boshpanalar ajratish, ishonch telefonlari va nafaqat jismoniy zo‘ravonlik, balki psixologik yoki iqtisodiy jinoyatlar bo‘yicha majburiy javobgarlikka tortish orqali ayollarni himoya qilish uchun asosdir. Bunday choralar, xususan, BMTning inson huquqlari bo‘yicha idoralari tomonidan uzoq vaqt davomida tavsiya qilib kelingan. SHu bilan birga, ushbu yo‘nalishda davomiy izchil ishlarni amalga oshirish talab etiladi. Bu erda nafaqat qabul qilingan ko‘rsatmalar, balki ularning xalqaro majburiyat va standartlarga muvofiqligi, joylarda o‘z vaqtida va aniq bajarilishi ham muhim ahamiyatga ega. SHu ma‘noda, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotda qarorlar qabul qilishning barcha darajalarida ayollarning to‘liq va samarali ishtirok etishini ta‘minlash bo‘yicha ishlar izchil davom etmoqda.

Binobarin, “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi va “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonunlarning bajarilishini ta‘minlash uchun “Yo‘l xaritalari”ni qabul qilish rejalashtirilgan. Bundan tashqari, Gender tengligi bo‘yicha milliy strategiyani qabul qilish rejasi ham mavjud. BMT agentliklari gender tenglik va kamsitmaslik masalalarida, shu jumladan maxsus hujjatlarni rejalashtirish, ishlab chiqish va amalga oshirish, yangi kodekslarning maxsus qoidalarini – jinoiy, protsessual va ijro etuvchi bosqichlarni ishlab chiqishda bundan keyin ham ko‘mak berishga tayyor.

SHuningdek, qabul qilinayotgan u yoki bu darajadagi hujjatlarning ayollar va erkaklar uchun bir me‘yorda bo‘lishiga erishish uchun qonunchilikning gender ekspertizasini o‘tkazish majburiyligini ta‘minlash muhimdir.

O‘z navbatida, biznes inkubatorlari bilan bir qatorda, ayollarni ta‘lim va fan sohasida rag‘batlantirish, shuningdek, STEM (Fan, texnologiya, muhandislik, matematika) laboratoriyalar yaratish orqali ularni tabiiy va texnik fanlar sohasiga jalb qilish choralari ko‘rish zarur. Bu, o‘z navbatida, ayollarning bandligini, zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Xususan, 2030 yilgacha bo‘lgan davrda BMT Global kun tartibining Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirish kun tartibidagi tamoyillarni, ayniqsa, “hech kimni ortda qoldirmaslik” tamoyilini hisobga olgan holda, har xil kamsitish shakllariga moyil bo‘lgan xotin-qizlarning holatiga alohida e‘tibor qaratish dolzarb masaladir. Bu erda mamlakatning chekka hududlaridagi qishloqlardagi xotin-qizlarga, etnik ozchilik guruhlari, nogironlar, OIV/OITSga chalingan ayollar, ozodlikdan mahrum qilish va cheklash joylaridagi xotin-qizlarga (shu jumladan qamoqxonalari, pansionatlar, qariyalar uylari va ruhiy kasalliklar shifoxonalari), inson huquqlari himoyachilari, fuqaroligi bo‘lmagan shaxslar va qochqinlarga asosiy e‘tibor qaratiladi. Ayni paytda BMTning O‘zbekistondagi agentliklari o‘rtasidagi hamkorlik doirasida gender masalalari bo‘yicha maxsus guruh faoliyati yo‘lga qo‘yilgan bo‘lib, uning tarkibiga BMTning deyarli barcha agentliklari vakillari kiritilgan.

Bundan tashqari, konferensiya, videorolik, O‘zbekiston Xotin-qizlar qo‘mitasi qoshidagi yuridik klinika, ijtimoiy tarmoqlar kabi turli formatlarda ayollar muammolari to‘g‘risida xabardorlikni oshirish bo‘yicha ko‘plab tadbirlar kun tartibidan joy olgan. Bu borada “Taraqqiyot strategiyasi markazi va boshqa nodavlat tashkilotlar bilan ham faol hamkorlikda ish olib borilmoqda.

O‘z navbatida, O‘zbekistondagi BMTning jamoasi ayni paytda barcha milliy hamkorlar va boshqa manfaatdor tomonlarning keng maslahatlashuvlari bilan ishlab

chiqilayotgan “2021-2025 yillarga mo‘ljallangan Barqaror rivojlanish hamkorlik dasturi” doirasida gender tenglikni ta’minlash uchun mamlakatga har tomonlama yordam berishda davom etadi.

Jamiyatda ham, oilada ham ayollar o‘z o‘rniga ega. Ular ta’lim bo‘ladimi, tibbiyot yoki sport sohalarida, siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etayapti. Davlatimiz tomonidan ko‘rsatilayotgan e’tibor esa bu borada yanada faol bo‘lishni talab etadi. Aslida xalqimizning uzoq tarixiy yo‘lida xotin-qizlarning o‘z o‘rni bo‘lgan. Oqila, dono ayollar ishtiroki bilan adolatli qarorlar qabul qilingani, turli masalalar ko‘pchilikka ma’qul bo‘ladi. Sharq ayoli timsoli hamisha buyuk bo‘lgan. To‘marislar, Bibixonimlar, Nodirai davronlar tug‘iladi bu zaminda. Bu zaminning ayollari iffatu hayoda tengi yo‘q, ehtimol, shuning uchun ham asrlar silsilasida ham ularning madhi tillarda doston, dillarda barhayot. Mamlakatimizda o‘zbek ayolining o‘zi uchun muqaddas bilguvchi oiladagi o‘rni, uning farzandlar tarbiyasiga bo‘lgan e’tibori, shuningdek jamiyatdagi o‘rni har doim muhim hisoblangan.

Ayol! O‘zbek ayolining qiyinchiliklarini engishi haqida gapirib o‘tirish shart emas. Ne-ne azob-u uqubatlarga bardosh bergan Kumushbibi, Ra’no, Barchinoy kabi buyuk siymolarning timsoli hali-hanuz barchaning nigohida o‘z aksini yo‘qotgan emas. ayol dunyoni larzaga solguzchi, qalblarni to‘lqinlantiruvchi, olamni hayratga soluvchi va daryo suvlaridek qalbida mehr nuri mavjlanib oqguvchi ham sharq ayoli, o‘zbek ayoliga xos xususiyatlardan. O‘zbek ayoli, o‘zbek onasi, mehribon ona, vafodor rafiqqa, jamiyatni boshqaruvchisi bir qo‘li bilan beshikni, bir qo‘li bilan dunyoni tebratuvchidir. Hayotimizni nurafshon etgan saxovatlik, mehr- muxabbatni, barcha olam go‘zalliklarini baxshida etguvchi aziz inson ham o‘zbek ayolidir. YUrtimizda azaldan ayol zotiga hurmat bilan qaralgan. Mamlakatimiz mustaqilligi bois bu hurmat-e’tibor yanada yuksaldi. Xotin-qizlarimizning ijtimoiy hayotdagi o‘rni mustahkamlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘RQ-562-son 02.09.2019 y. “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”
2. Toxir Malik. Tanlangan asarlar: To‘qqizinchi jild. “Odamiylik mulki”- “Husnu xulq” (Ahloq kitobi).-T.: “Sharq”,-704 b
3. www.gender.stat.uz
4. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal Year : 2022, Volume : 12, Issue : 5 First page : (129) Last page : (133) Online ISSN: 2249-7137. Article DOI: 10.5958/2249-7137.2022.00365.2 <https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aca&volume=12&issue=5&article=022>